

Зденек Їротка Сатурнін

З чеської переклала Ірина Забіяка

Зденек Їротка

Сатурнін

З чеської переклала Ірина Забіяка

Перекладено за виданням: Zdeněk Jirotka. Saturnin.
24. vyd. Praha: Nakladatelství Šulc – Švarc
a Nakladatelství Karolinum, 2014

Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Redakce Rita Kindlerová
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

Text © Zdeněk Jirotka – heirs, 2022
Translation © Iryna Zabiiaaka, 2022
(Ірина Забіяка; с/о ТОВ Видавничий дім КОМОРА)
Cover Illustration © Adolf Born, 2022

www.karolinum.cz

ISBN 978-80-246-4622-0

ISBN 978-80-246-4623-7 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

1.

Теорія доктора Влага.

Я найняв слугу.

Історія з крадієм.

Доктор Влах говорить про здоровий глузд і Піфагора.

Хоча мені й не подобаються всі ті порівняння та притчі, які доктор Влах влітає у свої темпераментні промови, я визнаю, що в цьому показовому прикладі з кав'ярнею, людиною та мискою тістечок «Картопля» щось-таки є. На ньому хоча б приблизно можна показати, якою людиною є Сатурнін.

Доктор Влах розподіляє людей на групи залежно від того, як вони поведуться у напівпорожній кав'ярні, маючи перед собою миску «картоплин». Уявіть собі шикарну кав'ярню в неділю вранці. Надворі гарна погода, і гостей у кав'ярні небагато. Ви вже поснідали, прочитали всі газети і тепер, влаштувавшись зручно в м'якому кріслі, задумливо роздивляєтесь миску «картоплин». Нудьга повільно розповзається всіма кутками кав'ярні.

І тут має з'ясуватися, до якої групи людей, за теорією доктора Влага, ви належите. Якщо ви людина без фантазії, без потреби у динаміці і без почуття гумору, ви дивитиметесь на «картоплини» тупо й бездумно, можливо, до самого полудня, а потім встанете і підете на обід.

Цілком серйозно підозрюю, що до цієї першої групи доктор Влах зараховує і мене. Думаю, це безпідставно. Про гумор і динаміку говорити не будемо, але те, що він відмовляє мені у фантазії, хоча й знає, що мені вдалося правильно заповнити формуляри у пенсійному фонді, мене справді дивує. Та менше з тим. Навіть якби я й справді належав до людей цієї категорії, це було б приємніше, аніж бути представником другої групи, який начебто, дивлячись на «картоплини», із задоволенням уявляє собі, що сталося б, якби хтось раптово і без попередження почав інших гостей кав'ярні цими «картоплинами» бомбардувати.

Я не розумію, як доросла розумна людина може про таке думати. Однак я повністю погоджуюся з тим, що доктор Влах,

як він і сам стверджує, належить до цієї групи. З якоїсь незрозумілої причини він цим пишається. Він вважає таких людей духовно розвиненішими. Я, однак, не можу уявити, що спільного із духовною зрілістю має фантазія про «картоплини», що розбиваються об голови мирних відвідувачів кав'ярні. Я не можу собі цього уявити, але давайте про це не сперечатися. Бо я вже добре знаю, що таке дебати з доктором Влахом. Кожного разу, коли я розпочинав такі дебати, я сам собі здавався людиною, яка через власну дурість пробила діру у греблі в долині.

Якби доля не звела мене з Сатурніном, я б ніколи не повірив, що існує ще й третя категорія людей, якісь такі білі ворони. Я маю на увазі людей, яких думка про «картоплини», що літають в повітрі, настільки захоплює, що вони встають і реалізують її.

Такі особи викликають у доктора Влаха нестримну повагу. Він стверджує, що для такого вчинку потрібне не лише випрацюване відчуття комічного, а й сміливість, темперамент і не знаю, що там іще. На мою думку, для цього потрібна така несусвітня дурість, що кожне розумне створіння має бути сповнене подиву від того, що такі люди взагалі бувають і поза межами інститутів, створених суспільством спеціально для них. Мені, однак, судилося на власній шкірі пересвідчитися, що такі люди справді існують і що вони досі не були обмежені у своїй свободі. Бо Сатурнін і є такою людиною.

Коли я зараз згадую той короткий період свого життя, який щойно минув, то дивуюся багатьом речам. Наприклад, тому, скільки всього трапилося за цей час. Мое життя було якимось насиченим, події сипалися одна за одною, і я ледве встигав за ними слідкувати. Я нагадував людину, яка, сходячи із засніженої вершини, ступила на лід, схований під снігом. У мене таке відчуття, що поки я з'їжджав униз, неначе по склу, то не поведився якось особливо шляхетно. Як на мене, це можна зрозуміти — не думаю, що хтось міг би мені чимось дорікнути. Стверджувати, що будь-якої миті я міг зійти з цієї гірки, могла б тільки людина, яка не знає, як це — боротися відчайдушно заради останньої краплини рівноваги, що лишилася. Крім того, це не було якось

особливо неприємно, я навіть думаю, що воно було того варте. Я, звісно, давно вже переріс дитячі мрії про пригоди, мені подобається спокійне тверезе життя, але, думаю, душ із незвичних подій нікому не зашкодить. У дощі ще ніхто не втопився, а про неприємності людина забуває. З відступом часу насичена подорож крізь снігову хурделицю видається пригодою досить-таки цікавою.

Мабуть, не дуже мудрим було те, що я, неодружений і відносно молодий чоловік, узяв собі слугу. Це видається навіть ексцентричним і надто романним. Безумовно, в Чехії набереться не так багато молодих чоловіків із власними слугами, а для мене, людини спокійного і консервативного характеру, згадка про те, що я зробив щось таке незвичайне, є неприємною.

Сатурнін через оголошення в газеті шукав місце слуги на умовах, які були прийнятними для мене, і мав кілька дуже добрих рекомендацій. Його вигляд і коректна поведінка мені дуже сподобалися. Пізніше я з'ясував, що він мав глибоку і системну освіту. Його ім'я, трохи незвичайне, здавалося мені знайомим, але лише нещодавно я виявив зв'язок, завдяки якому воно врізалося мені в пам'ять. Мені до рук потрапив номер газети приблизно дворічної давності зі статтею про спробу пограбування у віллі професора Луди, і я згадав, як ми обговорювали цей випадок у кав'ярні. Сатурнін тоді став героєм дня, а серйозним читачам газет його дії були не до шмиги. Я, до речі, маю під рукою ту вірізку:

Надзвичайна пригода з крадієм. У ніч на неділю, 6 серпня, до вілли історика та колекціонера проф. Луди проник невідомий крадій, який спробував зламати сейф, що в ньому проф. Луда зберігає деякі цінні ювелірні старовинні речі. Перш ніж він зміг відчинити сейф, його помітив домашній слуга пан Сатурнін. Щодом саме після цього сталося між двома чоловіками, покаже слідство. Коли ж поліція, викликана по телефону, прибула на місце події, вона виявила крадія неpritомним, з великою рваною раною на голові. Пан Сатурнін висловлювався не зовсім звично. Він стверджував,

що крадій сам поранився обушком зброї з колекції професора Луди. Він на цьому вперто наполягає. Крадій у лікарні прийшов до тями, але стверджує, що забув, як його звать. Зважаючи на дані попереднього слідства, видається, що події розгорталися так: крадій, якого упіймали на гарячому, спробував налякати пана Сатурніна револьвером із бойовими патронами. Пан Сатурнін вибив зброю з його рук і викинув через вікно в садок, де її пізніше й знайшли. Після цього пан Сатурнін виголосив довгу промову, в якій намагався пояснити крадію, що бій між двома не однаковою мірою озброєними суперниками — це нечесно. Він змусив його взяти зі стіни зброю, яку крадій описує як палицю з кулею на ланцюгу, і сам взяв таку ж. Після якихось хаотичних формальностей розпочався бій, в якому крадія було поранено. Цікаво, що поранений не виключає ймовірності, що рвану рану на голові він зробив собі сам. Він каже, що тим інструментом було дуже важко управляти і що кілька разів він ледве ухилився від розкрученої кулі своєї ж зброї. Крім того, протягом усього бою він дуже боявся розбити люстру. Загалом він радий, що все так закінчилося. Після завершення розслідування ми обов'язково надамо читачам нашої газети більш детальну інформацію.

Я вже казав, що з доктором Влахом не можливо вести дебати. Він не лише спантеличить вас нестримним потоком слів, а й зазвичай зробить якийсь розумовий перекид і виголосить палку філіппіку проти чогось, про що ви й не збиралися говорити. Ця обставина матиме вплив і на деталі моєї розповіді, але так уже є. Неочікувана промова доктора Влаха іноді призводить до того, що розділ починається і завершується розповіддю про криміналістику, хоча майже весь він був присвячений ловлі форе-релі. Просто доктор Влах такий уже є, а п'ятдесятирічну людину переробити важко.

Коли я його одного разу спитав, що людина при здоровому глузді має думати про подію, описану в цій газетній вирізі, він відповів, що це дуже важко припустити, бо сьогодні вже не лишилося нікого при здоровому глузді. Він твердив, що всі ми

віддали свої мізки на службу своїх вузькоспеціалізованих професій і докладаємо усіх зусиль, щоб усі інші звивини в нас відмерли. Щойно це стається, нас починають помічати наші начальники і тоді ж починається наша кар'єра. Дивовижно, мовляв, що такі прості та легкі міркування вже виходять за межі інтелектуальних можливостей більшості людей.

Доктор Влах говорив ще понад годину, і я вже добре не пригадую, про що саме. Завершив він тим, що дуже позитивно висловлювався про Піфагора. Я його думки не спростовував, але в тому, що стосується твердження, ніби сьогодні вже не лишилося нікого при здоровому глузді, думаю, доктору Влахові варто говорити тільки від себе.

2.

Спокійний старий дім.

Я взагалі не користуюся прислів'ями.

Екстравагантність Сатурніна.

Ми живемо на кораблику.

Я погоджуюся впіймати Марка Аврелія.

Жодний чоловік не хоче, щоб хтось сумнівався у його сміливості.

Я хотів би, щоб ви собі уявили, як спокійно я жив, доки Сатурнін не став моїм слугою. Я займав невелику квартиру в одному із тих міщанських будинків, шарм яких завжди справляв на мене неабияке враження. Я почувався там дуже добре. Атмосфера цих будинків із фасадами, повними слідів штукатурних робіт, із затертими кам'яними сходами, інтимною напівтемрявою в коридорі і високими тахлевими дверима моєї душі набагато ближча, ніж одноманітне оточення сучасних будівель. Я відчуваю, що одним із проявів затишку людського житла є також приємна та заспокійлива сірість.

Доктор Влах каже, що це відчуття, успадковані від предків, які жили у печерах. Він узагалі тоді говорив про мою квартиру дуже зле. Не розумів, як я можу мешкати в такому будинку. Казав, що тільки-но він туди заходить, у нього завмирає серце і душа повниться виснажливими картинами людських трагедій. Мовляв, усі люди, що жили там за ці довгі роки, забрали своє щастя з собою, а-от біль, смуток і відчай лишили. Він стверджував, що всі приміщення дому насичені сльозами, пролитими протягом нещасних ночей, за якими не настав жодний ранок. Якщо коротко, доктор Влах казав, що там мали відбуватися жахливі речі, і на нього це все просто-таки навалювалося.

Наскільки мені відомо, нічого аж такого жахливого там не трапилося, тільки одного разу звалилося підвісне риштування, і не на доктора Влаха, а у двір. Ніхто при цьому не постраждав, тож немає жодної причини сумувати. Доктор Влах після цього сказав, що краще хай на нього навалюється смуток, аніж підвісне риштування. Так він уникає будь-яких серйозних дебатів.

Тож я мешкав у маленькій тихій квартирі з вицвілими шпалерами та картинами у широких старовинних рамках на стінах. Настільний годинник із музичним механізмом відмірював час спокійних вечорів, які я проводив на великому м'якому дивані.

Так, я буваю вдома доволі часто, особливо коли на вулиці погана погода. У темні осінні ночі, коли небеса виливають на землю потоки дощу, холодний вітер зриває листя з дерев, буря скавуть серед веж старих замків і змішується з криком наляканих ворон, коли самотні їздки пролітають заболоченими дорогами услід за своїми змінними цілями, — у такі ночі я просиджував багато годин біля каміну і читав Вацлава Бенеша-Тршебізького¹. Потім я йшов спати, і мені снилися сни про те, що я чую плач коханки, хрускіт даху у вогні і обіцянки помсти, а вранці я дуже дивувався з того, що празькими вулицями їздять трамваї. Мене також дивувало те, що кава, яку мені приносила на сніданок пані Суханкова, не була отруєна.

Ця пані Суханкова була літньою жінкою з чорним волоссям, розділеним проділом, і піклувалася вона про мене дуже по-материнськи. Мені нічого не бракувало, ні на що я не міг поскаржитися, і, мабуть, саме це мені й не подобалося. Про це є одне прислів'я, але я принципово не користуюся прислів'ями і приказками. У мене не лежить до них душа. Коли ви познайомитеся з тіткою Катержіною, то зрозумієте чому.

І ось до цього спокійного простору одного дня увійшов Сатурнін, який вважав своїм обов'язком зробити моє життя настільки жвавим, наскільки це узагалі було можливо. Ось побачите, як йому це вдалося.

Зрозумійте мене правильно: я не хочу стверджувати, що Сатурнін був поганим слугою. Він мав усі риси, які має хороший слуга. Це був гарний світловолосий чоловік, вихований, надійний і дуже розумний. Мені завжди здавалося, що він міг

1) Вацлав Бенеш-Тршебізький (1849–1884) — чеський письменник-націоналіст, католицький священник. Основна тематика творів історична, особливо цікавився темою гуситських воєн.

бути директором якогось міжнародного концерну, а не лише особистим слугою. Звісно, він не зміг би директорські місця змінювати так часто, як він змінював місця слуги.

Коли він надав мені свої документи, я мусив зауважити, що йому бракує рекомендації з останнього місця роботи. Згодом я дізнався, чому він не міг там отримати рекомендацій. Він залишив це місце після вчинку просто-таки абсурдного. Його охопила якась хвиля люті тоді, коли він зрозумів, що поведінку своєї роботодавиці більше не здатен витримати. Із пристрасстю, як на мене удаваною, він пошкодив обладнання квартири жахливим способом, свою здивовану роботодавицю вкинув у замковому парку до фонтана і тільки тоді заспокоївся. Я не буду називати даму, про яку йдеться, попри те, що добре її знаю, та хочу підкреслити, що мій досвід певною мірою пояснює і навіть вибачає дії Сатурніна. Я маю на увазі те, що знаю чимало людей, які б із радістю вкинули її до цього фонтана. Та ніхто з них не повівся б так, як Сатурнін. Бо коли ця пані підвелася з води по пояс і втупила у злочинця погляд абсолютного нерозуміння, Сатурнін ввічливо вклонився і повідомив, що стіл накрито. А потім пішов пакувати речі.

Значно пізніше я мусив констатувати, що створення таких абсурдних ситуацій — це його пристрассть. Я не хочу сказати, що він дозволив собі щось подібне і зі мною. Бо мої фізичні пропорції переконали його, що ситуація не розвивалася б виключно відповідно до його намірів, та й моя природна достойність змушує його тримати себе в руках. Та попри це з того часу, коли він став моїм слугою, я кожної хвилини готувався вирішувати якісь зовсім незвичайні ситуації, сенсаційні і зазвичай дуже мало приємні.

Почалося все з того, що під час розмов із пані Суханковою він став додавати мені всілякі неймовірні титули, як-от сер, його величність, сагіб чи благородіє, залежно від того, що саме він тоді читав. Потім він приніс у мою квартиру різні мисливські трофеї, буйволячі роги, слонячі ікла, всілякі шкіри тощо. Пізніше я дізнався, що він позичив ці речі з реквізитів нашої головної сцени. За моєї відсутності він, ймовірно, розповідав моїм друзям

вигадані мисливські історії. Тільки так я можу пояснити те, що кілька знайомих дам здивували мене у кав'ярні проханням розповісти їм, як я вбив акулу штативом від фотоапарата. Я, звісно, спростував думку, що колись робив щось подібне, і з того часу за мною закріпилася слава аж надто скромного героя.

Я марно міркував про те, чому Сатурнін так чинить. Спочатку я думав, що в нього якийсь хворий потяг стати слугою якого-небудь джентльмена, що любить пригоди, і тому від безвиході він мою прозаїчну особу прикрашає геройським німбом. Пізніше я переконався, що він так просто розважається.

У нього взагалі було дивне почуття гумору. Одного разу він розповідав мені дуже заплутану теорію про жарти, які начебто називають канадськими. Якщо я правильно зрозумів, суть цих жартів полягає в тому, що вкінці або горить будинок, або когось важко раниць. Не можу сказати, що мені це дуже сподобалося.

Десь через півроку Сатурнін почав говорити про те, що квартира, в якій ми аж до того часу спокійно жили, не достатньо велика. Загалом це була правда. Спочатку її цілком вистачало, та якщо ви колись бачили буйволячі роги... але це довга історія. Ясно, що доктор Влах Сатурніна підтримував. Казав, що я вже давно мав із цього дому виїхати, і ще щось про те, що в мене слабе здоров'я, а квартира волога. У цьому не було ані краплі правди. Квартира нітрохи не була вологою, а що ж до мого здоров'я, то про нього доктор Влах нічого не знає. Востаннє він оглядав мене, коли в мене був кір, і тоді мені було десять років.

Закінчилося це тим, що одного дня Сатурнін знайшов мене у колі друзів і тактовно повідомив, що ми переїхали. Додав, що ми живемо біля води неподалік від ланцюгового мосту.

Йому, мабуть, здалося б доречним, якби я знепритомнів. Але я зберіг спокій і продовжив розпочату партію в карти. Тільки ввечері, випивши кілька чарок коньяку, я пішов поглянути на стару квартиру. Вона справді була порожня, і пані Суханкова мала заплакані очі. Зважаючи на те, як зі мною спілкувався власник дому, я вирішив, що краще не надто цікавитися подробицями переїзду. Потім я пішов до ланцюгового мосту. Це, звісно, було

безглуздо, але кудись я мав піти. Сатурнін стояв на набережній, одягнений у моряцьку кепку, і називав мене капітаном.

З того часу ми мешкали на житловому кораблику, і я не можу сказати, що це було аж так погано. Звісно, вже першого тижня вночі відв'язалася прив'язь і наш кораблик з'їхав із греблі. Це було неприємно; було зовсім темно, і мені спочатку здалося, що Сатурнін втопився, бо я марно шукав його по всьому кораблику. Потім з'ясувалося, що він спав на марсі. Але, кажу, окрім цієї неприємної пригоди, я не міг скаржитися на нове помешкання. У житті варто з усім миритися.

Та я не хочу сказати, що віддався на волю Сатурніна. Я не міг так вчинити хоча б тому, що мені було не байдуже до мого імені, якому вже й так досить нашкодили його безумства. Мене почали вважати шалено відважною та ексцентричною людиною. Як Гаррі Піля². Одного разу в газеті була згадка про наш житловий кораблик, і у зв'язку з цим мене назвали «наш відомий спортсмен». Наступного дня я випадково почув розмову між Сатурніном і нашим постачальником палива, в якій Сатурнін скаржився, що там не було написано «ловець хижаків», попри те, що він наголошував на цьому редакторові.

Ця все більш поширена, незаслужена і мені особисто дуже немила слава виняткового чоловіка мала досить неприємні наслідки. Так, одного разу мене вночі розбудив чоловік у службовому кашкеті, який пояснив, що негайно потрібна моя допомога. Доклавши чималих зусиль і скориставшись своєю комбінаційною логікою, я з хаотичної розповіді чоловіка зрозумів, що якийсь вихованець, який вважав себе Марком Аврелієм, втік від лікарів, і адміністрація установи припускає, що людина з моїми якостями легко зловить названого вище пана.

Ніхто не захоче спростовувати позитивної думки, яку мають про вас люди. Я встав і швидко вдягнувся. Чоловік у службовому

2) Гаррі Піль (справжнє ім'я Губерт Август Піль, 1892–1963) — німецький актор і режисер, відомий в епоху німого кіно, зокрема завдяки численним сценам вибухів у своїх фільмах.

кашкеті стверджував, що йому було сказано просити мене взяти з собою гвинтівку. У мене її немає, тому я відмовився. Я сказав, що вона мені не знадобиться, і чоловік у службовому кашкеті подивився на мене із виразом неприхованої поваги.

Я віддав Сатурнінові наказ на випадок, якщо не повернуся, і пішов із чоловіком у дощову ніч. Тільки з розмови, яку ми вели дорогою, стало зрозуміло, що він — співробітник зоопарку, а Марк Аврелій — це лев.

Я, звісно, принаймні середньостатистично хоробрий чоловік, але уявіть собі, як мені було. Я не люблю про це згадувати. Але зрештою все склалося добре. Співробітникам зоопарку вдалося впіймати лева, коли він заснув, втомившись від марних нападів на вагон трамвая номер 12. Моє втручання не знадобилося, але адміністратор зоопарку все ж дуже теплими словами оцінив охоту, з якою я вирушив на допомогу населенню міста Праги у небезпеці, і висловив переконання, що, ймовірно, наступного разу мені вдасться вхопити хоч якогось хижака за вухо голими руками. Він, мабуть, думав, що мені цього бозна-як хочеться.

Наступного дня в газетах була згадка про те, що я з непере-січною охотою взяв участь у ловлі нещасного Марка Аврелія. Можете собі уявити, як це зіграло на руку Сатурнінові.

Коли я про цю подію говорив із доктором Влахом, він висловив дивну думку, яка мене навіть трохи образила. Мовляв, йому здається, що легенда, яку створив навколо мене Сатурнін, мені личить. Інакше він не може пояснити моє бажання йти вночі до Трої³ ловити левів.

Я завжди вважав, що із чуттям для оцінки людських характерів люди просто народжуються. Його не можна здобути через роки, через досвід, що й видно на прикладі доктора Влаха. Як він тільки міг таке подумати! Яким нерозумним і самозакоханим він мене вважає! Якби мені хотілося слави авантюриста, я отримав би її сам і не очікував, що її створить мій слуга. Не варто забувати, що обставини призвели до ситуації, коли мені треба було

3) Троя — район Праги, де розміщений зоопарк.

зробити складний вибір між відчуттям правди з одного боку і своєю природною гордістю з іншого.

Якщо ви живете спокійно, як нормальний тверезий громадянин, ваші друзі і приятелі не мають причини думати про те, як би ви повелися, якби на вас напав розгніваний буйвол. Спробуйте собі уявити людей із вашого оточення в такій ситуації і побачите, як це безглуздо. А тепер уявіть, що завдяки вигадкам Сатурніна мої приятелі були схильні до таких думок. Моя особиста сміливість через це була уявно випробовувана, ніби піддослідна миша.

Я, наприклад, ніколи не стверджував цю дурню про акулу та штатив фотоапарата, але уявіть, як би вам було, якби найгарніші дівочі уста, які ви коли-небудь бачили, трохи скривилися у по-сміщці сумніву і сказали: «Ви і акула?». Звісно, на деяких моїх рішеннях позначилося бажання одного дня мати можливість сказати: «Так, панно Барборо, я й акула, я і лев, я і будь-яка небезпека на світі».

3.

Панна Барбора.

Я програю три сеті в теніс.

Сатурнін буде стіну для тренувань.

Незвичайна домовленість із власником кораблика.

Доктор Влах виголошує промову про занепад ремесел.

Із панною Барборою Теребовою я познайомився на тенісному корті. Вона була зіркою приміського клубу, членом якого я був. Я бачив, як вона, гарна й недоступна, підходила до тренувальних змагань з інструктором чи якимось винятковим гравцем. За те, що наше знайомство пішло далі за мої ввічливі вітання та її ввічливі, але холодні відповіді, я можу подякувати Пепікові.

Дозвольте мені представити вам цього Пепіка. Він — частина клубного інвентаря, йому дванадцять років, він збирає м'ячі, забуті ракетки, курить і прогулює школу. Хоч він і юний, проте знаменитий фаховими оцінками, що стосуються краси жіночих ніг, форми яких він під час виконання своїх обов'язків уважно роздивляється. У своїх оцінках він повністю впевнений і відомо, що єдиною власницею ніг, які встояли перед його критичним поглядом, є саме панна Барбора.

Члени клубу чоловічої статі завжди голосно сміялися, коли Пепік у їхньому оточенні оповідав свої спостереження. Мені така забава здавалася дуже огидною. Навіть попри молодість Пепіка, безсумнівним є те, що добре вихований чоловік не роздивляється дамські ноги. Хоч би у нього й була така можливість.

За півгодини до того, як мене представили панні Барборі, у мене була саме така можливість. Я сидів у кріслі перед будівлею клубу, а панна Барбора стояла на високій веранді. Вона шукала очима тренера і часто дивилася на годинник. На моєму кріслі був дашок від сонця, який закривав від мене панну Барбору від поясу вгору, тож я міг би спокійно роздивлятися її ноги, уникаючи небезпеки бути поміченим за цією нетактовністю.

Я не міг не думати про те, як деякі члени клубу були б вдячні за таку можливість. Як замилувано вони дивилися б на ці гарні

модельні засмаглі ноги з вузькими щиколотками, стрункими колінами і повними литками, — круглими дівочими колінами і повними, розвинутими спортом стегнами, на яких сонце творило мерехтіння, що увиразнювало межу коричневого і рожевого у тих місцях, де рожеве зникало під сніжно-білими шортами. Вони могли б побачити і невелику ранку на лівому коліні і могли б вирішити, що це пам'ять про минулорічну травму на лижах. Кажу ж, вони були б за таку можливість дуже вдячні і навіть не подумали б і далі читати газету, як це робив я.

Панна Барбора не дочекалася тренера і здавалося, що це її засмутило. Вона про щось спитала Пепіка, той знизав плечима і вказав на мене. А потім прийшов запитати, чи не хотів би я зіграти з панною. Я сказав, що це буде для мене великою радістю, але він передав це панні Барборі, поглянувши у напрямку веранди і кинувши: «Ага».

Панна Барбора усміхнулася мені, і от що я вам скажу: вона має гарні ноги, це так, але такі має багато жінок, а от такого ротика я ще ніколи не бачив. Вся її чарівність зосереджена у цьому прекрасному ротіку. І хоча я знав її вже досить давно, але не мав упевненості в тому, які в неї очі, бо завжди, коли я був із нею разом, дивився на її ротик.

Я зіграв із нею три сеті і всі програв. Мені це було неприємно, але я подумки заспокоювався тим, що вона вважатиме це галантним жестом. Однак вона так, на диво, не думала і після гри сказала мені, що ще ніколи не бачила, аби хтось бив форхенд так погано, як я. Ще гірше вона висловилася про мою подачу. Сказала, що я подаю, як бабуся. Мені не подобається, коли молода дівчина так висловлюється. Але вам не слід думати, що я захищаю ввічливі фрази і брехню і що мені було б приємніше, якби після гри, в якій моя роль була така нещасна, я почув би від панни Барбори якісь такі речення:

— О, ви чудово граєте! Я вже давно так не грала. Ви любите теніс?

Цього мені б точно не хотілося, але ж не варто вживати таких межових зворотів: «Ви подаєте, як бабуся». Я радію, коли люди

говорять щиро, але це не значить, що вони мають говорити саме так. Все можна сказати прикладженою мовою з доброго товариства. Я якось читав, що дипломат ніколи не скаже, що хтось бреше. Він скористається у такому випадку реченням: «Я думаю, що у правдивості вашої інформації можна успішно сумніватися». Ось так.

Я не знаю, як Сатурнін довідався, що я не був достойним суперником для панни Барбори. Він виглядав вражено, і мені здається, що це його засмутило. Весь наступний день він на палубі нашого житлового кораблика робив якийсь дивний дерев'яний паркан, і я не наважувався спитати, що це буде. Ввечері він на ньому намалював лінію на висоті тенісної сітки і повідомив, що це тренувальна стіна. Що він мені радить щодня тренувати удари, особливо, наголосив, цей форхенд.

Потім він показав мені кілька настільки швидких ударів, аж мені почало здаватися, що паркан багато таких не витримає. Я спитав, де він цього навчився, а він відповів, що довгий час був тренером із тенісу в Німці.

Я думаю, мене б не здивувало, якби я дізнався, що він грав у Кубку Девіса. Я тренувався за його вказівками приблизно півгодини і зрозумів, що паркани і бічні огорожі він поставив дуже продумано, тож дуже мало м'ячів падало у Влтаву.

Тож тепер до різних змін, ремонтів і прибудов, які зробив на кораблі Сатурнін, додався ще тренувальний паркан, і я краще навіть не думатиму про те, що на це скаже власник корабля.

Сатурнін, однак, від початку поводився так, ніби корабель був нашим. Я дивився на це з певними пересторогами, бо передбачав, що власник не знає про зміни, які ми робимо. Принаймні я не можу уявити, щоб він на них погодився. Проте досі в мене не було можливості з'ясувати, яка його позиція щодо шаленств Сатурніна. Особисто я з ним досі не зустрічався і не особливо цього прагнув. Сатурнін, який цей житловий корабель винайняв, описав мені його як невисокого, дуже товстого пана.

Коли я кажу, що Сатурнін винайняв корабель, не треба думати, що він це зробив у звичний спосіб, домовившись про розмір

оренди, попереджувальний термін чи підписавши договір. Так по-звичайному і неромантично Сатурнін повестися не може. Він сказав мені тоді, що корабель нам позичили безкоштовно на п'ятдесят років. Потім розповів щось у тому дусі, мовляв, він сказав власнику, що ми плануємо провести полярну експедицію і що ніде в світі немає більш підходящого корабля, ніж його. Що для нього, для власника, це велика честь, що колись його корабель буде так само відомим, як «Фрам», та інші дурниці.

Власник на все це погодився за умови, що ми назвемо корабель «Лілі», «Фіфі» чи якось так — я вже точно не пам'ятаю, але це було жахливо — і якщо якійсь нововідкритій землі ми дамо ім'я на його честь. Сатурнін пообіцяв йому це, але забув спитати, як його звать. Він не згадав про це і під час наступної зустрічі, коли той пан знайшов його, щоб сказати, що з тою дівчиною він розійшовся і що хотів би, аби корабель називався «Клео».

Я не знаю, звідки люди беруть такі жахливі імена. Неначе немає красивих жіночих імен. Я знову і знову змушений був думати, що якби я добре вивчив форхенд і подачу, не було б причини, чому ми не могли б назвати корабель «БАРБОРА».

Вечері до нас завітав доктор Влах. Він оглянув ручну роботу Сатурніна і скористався нагодою, щоб виголосити промову про занепад ремесел.

Я пам'ятаю, ніби вчора, як ми сиділи на дерев'яних палубних стільцях і як доктор Влах говорив. Був теплий вечір, на небі з'явилися перші зірки, і наше засідання супроводжувалося притлумленою сумішшю звуків, що складалася із шуму міста, віддаленого звучання клаксонів і трамвайних дзвіночків та тихого плюскоту річки.

Якщо промови доктора Влаха не особисті, то слухати їх доволі добре. Він розказує дуже живо, вміє наслідувати мову інших людей, про яких розповідає, і при цьому зазвичай щиро не вірить, що це кумедно. Сутеніло все більше, і у перервах між промовами час від часу світився вогник докторової цигарки.

Були часи, мовив він, коли людина, яка шила черевики, називалася швець. І не тільки називалася, це було написано на